
Nagy torzcsápúbogár

Cerocoma schreberi FABRICIUS, 1781

Védelmi kategória: Nem szerepel a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) által felállított, a veszélyeztetett fajokat tartalmazó listán. Magyarországon *nem védett*.

A fajok életvitele: A torzcsápúbogarak a hímek feltűnő, sajátos alakú csápjáról kapták nevüket. A hazánkban élő négy, egymáshoz hasonló fajt is elsősorban a csáp vizsgálatával lehet elkülöníteni. A nagy torzcsápúbogár hímjének esetében a csáp utolsó íze igen nagy és balta alakú. A nőstényeknél, melyeknek csápjja normál felépítésű, szintén az utolsó csápíz a döntő, amely olyan hosszú, mint az előző hat íz együttvéve. E bélyegek megfigyeléséhez erős, legalább tízszeres nagyító szükséges, mert ezek szabad szemmel nem láthatók. A nagy torzcsápúbogár 9–14 mm hosszú, megnyúlt, párhuzamos szélű, lapított, ércfényű zöld-kékeszöld bogár. Csápjja és lába sárgás színű a hímeknél, illetve feketés a nőstényeknél.



A többnyire zöld fémfényű nagy torzcsápúbogár egyes példányai bizonyos szögből rézvörös árnyalatot mutatnak (© Nikola Rahmé)

A potroha nagyrészt vörössárga, csak az utolsó két szelvénye kék – a többi torzcsápúbogárfajnál viszont egyöntetűen fémfényű kék vagy zöld. Nálunk a nagy torzcsápúbogár a leggyakoribb a négy faj közül, mely sík és dombvidékeinken helyenként nem ritka. A meleg és száraz élőhelyek lakója, így elsősorban fátlan mezőkön, ruderalis területeken, domb- és hegylejtőkön, kavicsbányákban lehet megfigyelni. A kifejlett bogarak napos, meleg időben ernyős és fészkes virágzatú növényeken a nektárt fogyasztják, esetleg a zöld leveleket rágják. A leggyakrabban a murek virágzatán tartózkodnak. Aktivitási időszakuk május és augusztus között van, de többnyire a legmelegebb júliusi napokban láthatók. Párzásukat hosszadalmas és bonyolult udvarlási ceremónia előzi meg, mely a különféle torzcsápúbogarak esetében eltérő, fajra jellemző mintázatot mutat. Hasonlóan fajra jellemző a csáp és a szárnyfedők tisztításának módja. Egyedfejlődésük – a nünükékéhez hasonlóan – túlfejlődés vagy túlátalakulás (hipermetamorfózis), de azokkal ellentétben a petéből kikelő, néhány milliméteres lárvák aktív mozgással keresik fel a kaparódarazsak fészket, ahol a darazsak által megbénított sáskákat fogyasztják. A különböző lárvastádiumok erősen különböznek egymástól: az első stádiumú hosszú lábú és csápú, háromkarmú fejlődési alakot rövid végtagú, kevésbé mozgékony formák követik. Végül a hatodik lárvastádiumból mozdulatlan álbáb lesz, ebből ismét lárvá kel ki, és ez bábozódik be. A hímek teste erősen mérgező vegyületet (kantaridint) tartalmaz, amelyet párzáskor átadnak a nősténynek. A kantaridin hatására a bőrön hólyagok keletkeznek, míg a szervezetben belső vérzéseket, a vizeletképző szervek gyulladását és – már kis mennyiség bevételekor is – halált okozhat.

Elterjedés és állománynagyság: Közép-, Dél- és Kelet-Európán át Közép-Ázsiáig, illetve Nyugat-Ázsiáig tart elterjedési területe. Magyarországon a legtöbb előfordulása a Duna–Tisza közére esik, de a Dunántúl középső és déli részéről és a Tiszántúlról is vannak szórványos adatai. Az Északi-középhegységből nem került elő.

Veszélyeztető tényezők: A legfontosabb veszélyeztető tényező élőhelyének átalakulása, a cserjésedés, a legeltetés hiánya, illetve a lösz-, homok- és szikes területek intenzív mezőgazdasági termelésbe vonása. Sajátos fejlődésmenete (kaparódarazsak által felhalmozott sáskákat fogyasztása) miatt csak ott maradhat fenn, ahol gazdafajai és az azok táplálékát képző egyenesszárnyúak nagy számban tenyésznek. A darazsakra és/vagy az egyenesszárnyúakra negatívan ható rovarirtó szerek használata a torzcsápúbogarak számának csökkenését vonja maga után.

A megőrzés érdekében szükséges és ajánlott tevékenységek: A nagy torzcsápúbogár megőrzéséhez elengedhetetlen, hogy a legelők és gyepterületek szegélyén, mezsgyéin az ernyős virágzatú növények – különösen a murek és rokon fajtái – zavartalan virágzása biztosított legyen, ezért ezeken a sávokon a kaszálást lehetőség szerint augusztus végéig el kell halasztani. Mivel a bogár fejlődése a kaparódarazsak fészkelésétől függ, fontos a fészkeléshez alkalmas, laza szerkezetű, növényzetmentes talajfelszín fenntartása a legelők szárazabb, naposabb foltjain. A rovarirtó szerek – köztük a kontakt és felszívódó növényvédő szerek – alkalmazása a szomszédos szántókon és gyümölcsösökben szükség esetén is csak a bogarak aktivitási időszakán kívül, szeptember után javasolt. Az egyenesszárnyúak állományának fenntartása kulcskérdés, mivel a kaparódarazsak kizárólag megbénított sáskákkal látják el lárváikat; ezért a gyepek rovarközösségét is megóvó, alacsony intenzitású legeltetési mód (0,3–0,5 állategység/ha) alkalmazása indokolt. A féreghajtó szeres kezelést a kihajtás előtt legalább hat héttel korábban kell elvégezni ahhoz, hogy a patások ürülékében a mérgező anyag már ne jelenjen meg a legelőn.

Ajánlott irodalom: MERKL 2001, 2003, MERKL & VIG 2009, SZALÓKI & SZÉL 2025

SZÉL GYÖZŐ & BÉRCES SÁNDOR